

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів

01008, м.Київ-8, вул. М. Грушевського, 5, тел.: 255-40-35, e-mail: spvr@rada.gov.ua

---

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону України
про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту
майнових прав окремих категорій осіб та відшкодування витрат на догляд
за такими особами
(реєстр. № 6083 від 23.09.2021)**

Відповідно до статей 93, 108, 114 Регламенту Верховної Ради України, Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів розглянув на своєму засіданні 08 грудня 2021 року (протокол № 95) проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту майнових прав окремих категорій осіб та відшкодування витрат на догляд за такими особами (реєстр. № 6083 від 23.09.2021), поданий Кабінетом Міністрів України, і зазначає наступне.

Проектом Закону пропонується законодавчо запровадити механізм захисту майнових прав осіб похилого віку та удосконалення механізму повернення (компенсації) державі вартості послуг з догляду за особами похилого віку, звільненими за рішенням уповноваженого органу системи надання соціальних послуг від плати за надання їм соціальних послуг з догляду.

Законопроектом № 6083 передбачено внесення змін до:

Цивільного кодексу України в частині перегляду сутності договору довічного утримання та догляду; закріплення мінімальної вартості утримання за договором довічного утримання та догляду на рівні, не нижчому, ніж два прожиткових мінімуми для відповідної категорії осіб; посилення вимоги щодо захисту майнових прав недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, шляхом доповнення переліку правочинів, для вчинення яких необхідно попередньо отримати дозвіл органу опіки та піклування;

Закону України "Про нотаріат" в частині накладання та зняття заборони відчуження майна за заявою органу опіки та піклування;

Закону України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей" в частині уточнення повноважень місцевих органів влади щодо запобігання випадкам незаконного відчуження житла і захисту майнових прав осіб похилого віку та осіб з інвалідністю;

Закону України "Про соціальні послуги" в частині визначення механізму компенсації спадкоємцями вартості послуг, отриманих особою у закладах

соціального обслуговування за умови фінансування цих послуг з державного бюджету, місцевого бюджету;

Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" в частині уточнення повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері соціального захисту населення.

Як зазначається розробником законопроекту, запропоновані законодавчі зміни матимуть вплив на ключові інтереси осіб похилого віку, які укладають договори довічного утримання та догляду; осіб, які зобов'язані здійснювати догляд за своїми родичами відповідно до Сімейного кодексу України; осіб, які потребують соціальних послуг з догляду; недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена; працівників органів опіки та піклування.

Аналізуючи норми законопроекту варто звернути увагу на наступне:

1. Відповідно до діючого законодавства спадкоємець за заповітом чи за законом має право прийняти спадщину або не прийняти її (частина перша статті 1268 ЦК).

При цьому здійснення спадкоємцями права на спадкування залежить від вчинення чи не вчинення ними певних дій.

Так, відповідно до частини третьої статті 1268 ЦК спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого статтею 1270 цього Кодексу, він не заявив про відмову від неї.

Спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, має подати нотаріусу або в сільських населених пунктах – уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування заяву про прийняття спадщини (частина перша статті 1269 ЦК).

Для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини (частина перша статті 1270 ЦК).

Спадкоємець, який прийняв спадщину, може одержати свідоцтво про право на спадщину (частина 16 перша статті 1296 ЦК).

Беручи до уваги наведене, слід враховувати, що на практиці може виникнути ситуація, коли особа, яка відповідно до положень ЦК може бути спадкоємцем, проте в силу пропонуваніх змін вважатиметься усунутою від права на спадкування. В той же час, у разі звернення до нотаріуса (або до уповноваженої посадової особи відповідного органу місцевого самоврядування) із заявою для прийняття спадщини чи з метою отримання свідоцтва про право на спадщину, необхідно, щоб нотаріус (уповноважена посадова особа відповідного органу місцевого самоврядування) володів інформацією про те, що така особа не має права на спадкування (як така, що ухилилася від здійснення догляду за спадкодавцем, а витрати з утримання, догляду, лікування, поховання останнього здійснювалися державним або комунальним закладом, які надають соціальні послуги з догляду).

У свою чергу, проектом Закону не передбачено запровадження механізму повідомлення нотаріусу (уповноваженій особі відповідного органу місцевого самоврядування) про те, що існували вищевказані умови догляду, утримання,

лікування, поховання спадкодавця.

Під час доопрацювання механізму компенсації спадкоємцями вартості послуг, отриманих особою – спадкодавцем у закладах соціального обслуговування за умови фінансування цих послуг з державного або місцевого бюджету, було б доречно вивчити та дослідити можливість застосування деяких принципів вже існуючого в цивільному законодавстві механізму задоволення спадкоємцями вимог кредиторів (наприклад, статті 1281, 1282 ЦК).

2. Пропозиція проекту Закону викласти у новій редакції ст. 14 Закону України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей", в якій більш детально визначити обов'язки і повноваження місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання бездомності осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, не узгоджується з чинними актами законодавства у сфері надання соціальних послуг.

Зокрема, відповідно до абз. 6 ч.1 ст. 14 проекту Закону місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування у разі потреби та за бажанням осіб похилого віку та осіб з інвалідністю забезпечують укладення із закладом державної або комунальної форми власності, який надає соціальні послуги з догляду, договору довічного утримання та догляду.

Водночас Закон України "Про соціальні послуги" визначає основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах. Відповідно до ст. 22 цього Закону підставою для надання соціальних послуг є договір про надання соціальних послуг, а не договір довічного утримання (догляду). При цьому у вказаному Законі взагалі не згадується договір довічного утримання (догляду) в жодній нормі.

Крім того, з аналізу запропонованої норми не зрозуміло, хто виступатиме сторонами відповідного договору довічного утримання та догляду і в якому статусі виступатиме відповідний орган державної влади чи місцевого самоврядування.

До того ж пропонується норма не визначає, хто буде нести витрати за послуги нотаріуса. Водночас згідно зі ст. 745 ЦК договори довічного утримання (догляду) підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню, що зазвичай обумовлює значні витрати.

3. Надання повноважень місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування щодо проведення серед громадян похилого віку та осіб з інвалідністю інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо наслідків учинюваних ними правочинів з нерухомим майном не відповідає чинному законодавчому регулюванню цього питання (нова редакція ст. 14 Закону України "Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей").

Так, відповідно до абз. 3 ст. 5, ч. 11 ст. 44 Закону України "Про нотаріат" нотаріус зобов'язаний сприяти фізичним та юридичним особам у здійсненні їх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду; встановлення дійсних намірів кожного з

учасників правочину здійснюється шляхом встановлення нотаріусом однакового розуміння сторонами значення, умов правочину та його правових наслідків для кожної із сторін.

Більше того, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 49 цього Закону нотаріус зобов'язаний відмовити у вчиненні нотаріальної дії, якщо є сумніви у тому, що фізична особа, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, усвідомлює значення, зміст, правові наслідки цієї дії або ця особа діє під впливом насильства.

Відповідно до ст. 25 Закону України "Про місцеві державні адміністрації" та ст. 381 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують надання безоплатної первинної правової допомоги.

Водночас відповідно до ст. 11 Закону України "Про безоплатну правову допомогу" органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані проводити особистий прийом осіб, які потребують безоплатної первинної правової допомоги, з питань, що належать до компетенції відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування.

Разом з тим положення вказаних законів не передбачають повноважень місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування проводити інформаційно-роз'яснювальну та просвітницьку роботу серед громадян похилого віку та осіб з інвалідністю щодо наслідків учинюваних ними правочинів з нерухомим майном за місцем їхнього проживання.

Таким чином, проектом Закону передбачено розширення дискреційних повноважень місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за відсутності визначення вичерпних випадків, підстав, форм, строків, порядку здійснення таких повноважень, контролю за їх здійсненням та відповідальності за можливі зловживання під час їх здійснення.

Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів отримав експертні висновки від:

Міністерства соціальної політики України про підтримку законопроекту;

Міністерства економіки України, Національної сервісної служби України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Асоціації міст України про відсутність пропозицій і зауважень до законопроекту;

Міністерства юстиції України із зауваженнями до проекту закону;

Міністерства фінансів України, яке у своєму висновку зазначило, що прийняття акту не потребуватиме фінансових витрат з державного та місцевих бюджетів.

За результатами розгляду та обговорення проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту майнових прав окремих категорій осіб та відшкодування витрат на догляд за такими особами (реєстр. № 6083 від 23.09.2021), поданий Кабінетом Міністрів України, Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів ухвалив цей висновок та прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України:

1. Проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту майнових прав окремих категорій осіб та відшкодування витрат на догляд за такими особами (реєстр. № 6083 від 23.09.2021), поданий Кабінетом Міністрів України, включити до порядку денного шостої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

2. За наслідками розгляду законопроекту в першому читанні, відповідно до пункту 1 частини першої статті 114 Закону України "Про регламент Верховної Ради України", прийняти за основу з дорученням Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів при підготовці до другого читання доопрацювати зазначений законопроект відповідно до частини першої статті 116 Закону України "Про Регламент Верховної Ради України" щодо внесення змін до тексту проекту стосовно механізму захисту майнових прав осіб похилого віку та повернення (компенсації) витрат вартості послуг, отриманих особою похилого віку у приватних (недержавних) закладах соціального обслуговування.

3. Доручити виступити на пленарному засіданні Верховної Ради України з цього питання Голові Комітету Третяковій Г.М.

Проект постанови Верховної Ради України додається.

Голова Комітету

Г.Третякова

ЕАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: Третякова Галина Миколаївна
Сертифікат: 58E2D9E7F900307B040000002E093100E1118F00
Дійсний до: 25.01.2023 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
№ 04-30/3-2021/385753 від 10.12.2021

753462